

GLIMERIT – NEOBVYKLÁ SUROVINA ŠUMAVSKÝCH KAMENÍK

K. Breiter

Geologický ústav AV ČR v. v. i., Rozvojová 257, 165 00 Praha 6-Suchdol, breiter@gli.cas.cz

Ve východním a jihovýchodním okolí Prachatic se vyskytuje několik desítek žil neobvyklých ultramafických hornin, které jsou dosud jenom nedostatečně poznány. Právě podobně jediný podrobnější petrografický popis těchto žil spolu s několika silikátovými analýzami pochází z pera prachatického rodáka Bohuslava Hejtmana (Hejtman 1975). Pouze některé ze žil jsou zakresleny v tištěných mapách (Kodym 1988).

O méně známých geologických, o to více předmětu zájmu kameníků. Tmavé horniny byly, díky své oblíbenosti v sakrálním a funebrálním využití a jsou asi relativně vzácnosti v křemících, odedávna kameníky vyhledávány a i v malých výskytech těženy. Použití materiálu z mafických žil je na hbitovech ve Zbytinách, Chrobolech a dalších okolních vsích doloženo nejpozději od roku 1890 do 2. světové války. V žilách byly otevřeny minimálně tři lomy, na dalších místech byly možná zpracovávány volné bloky. Pro tradiční ruční opracování byl kámen vhodný svojí relativní měkkostí a malou křehkostí, zejména vysokým obsahem slídy. Horniny byly lámány v blocích o délce přes 2 m, jak dokládají například v Chrobolech a Zbytinách. Ve 20. a 30. letech byly některé náhrobky ztvárněny v kubistickém stylu. Patří nejrozsáhlejším použitím kamene je 13 kapliček zastavení křížové cesty na Kalvárii nad Volary. Po odsunu některé mečky mluvícího obyvatelstva použití tohoto kamene mizí. Pro vysoký obsah slíd nelze horninu vyleštit do vysokého lesku a to je za současných podmínek velmi obtížné pro většinu potenciálních zákazníků nezajímavou. Také malý rozměr žil neumožňuje dnes ekonomickou těžbu, schopnou konkurence s dováženými surovinami. Pro svojí černou barvu a snadnou opracovatelnost by však mohla být vhodným materiálem pro sochařské. Ojedinelé sochařské využití na plastiku Iva v pražském Karolinu zmíní Fediuk (2007).

Geologicky mafické žíly vystupují v západním exokontaktu durbachitového plutonu Knížecího stolce. Převážně strmé, několik metrů mocné a právě podobně ne více než 100 m dlouhé žíly prorážejí ruly a granuly. Hlavními minerálními složkami žil je flogopit ($x_{Mg} = 0.70-0.85$) a diopsidický amfibol ($x_{Mg} = 0.75-0.85$). Místy se v podstatném množství objevuje i Fe-Mg amfibol ($x_{Mg} = 0.70-0.75$), ojedinelý klinopyroxen ($x_{Mg} = 0.81-0.83$). Množství přítomných živců velmi kolísá i v rámci jedné žíly. Zdá se, že živci relativně bohatší partie horniny představují akumulace reziduální, fluidy bohaté taveniny, protože textura horniny lokálně dostává až pegmatoidní charakter. Obvykle je v množství několika procent přítomen i intersticiální křemen. Sloupe kovitý až jehlicovitý apatit s nízkým obsahem Mn a F je velmi hojný. Akcesorický zirkon je chemicky blízký ideálnímu $ZrSiO_4$.

Chemicky se žíly vyznačují nízkými obsahy křemíku (45–54 % SiO_2), hliníku (8–11 % Al_2O_3) a sodíku (0.3–1.3 % Na_2O) a vysokými obsahy zejména hořčíku (11–17 % MgO), draslíku (3.3–5.5 % K_2O), fosforu (1.2–2.4 % P_2O_5), Cr (500–1000 ppm) a Ni (200–600 ppm).

Správné pojmenování horniny podle pravidel IUGS (Le Maitre 2002) není triviální. Vzhledem k obsahu křemene+živců ve většině objemu žil pod 10 % není korektní používat pojmu diorit. Je třeba vyjít z nejvíce zastoupeného mafického minerálu a tím je flogopit. Nejvhodnějším názvem horniny tak je amfibolický glimerit.

Tato práce byla podpořena projektem AV0Z30130516 v Geologickém ústavu AV ČR v. v. i.

Fediuk F. (2007): Hovory s kamením. 391 p. Mladá Fronta, Praha.

Hejtman B. (1975): Biotitites and associated plutonic rocks, *Acta Univ. Carol. Geol.* 1975, 265–300.

Kodym O. (1988): Geologická mapa SR 32–11 Prachatice. ÚÚG Praha.

Le Maitre R.W. (ed. 2002): *Igneous rocks. A classification and glossary of terms.* 236 p. Cambridge.